

ГРИГОРІЙ ТЕРЕЩУК

ORCID ID: 0000-0003-1717-961X

g.tereschuk@tnpu.edu.ua

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

НАТАЛІЯ ЛУПАК

ORCID ID: 0000-0001-7868-8771

lupak@elr.tnpu.edu.ua

доктор педагогічних наук, професор
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ІНТЕРМЕДІАЛЬНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Традиційні й найпоширеніші моделі організації освітнього процесу базуються переважно на лінійних та одновимірних підходах до засвоєння знань, навіть упровадження в таку модель елементів інтерактивних технологій не може повною мірою забезпечити ефективність навчання у цифрову епоху, яка характеризується мультимедійністю, мультимодальністю й гіперінтенсивністю інформаційних потоків. У цьому зв'язку постає необхідність удосконалення моделей навчання з урахуванням інтенсивного розвитку і застосування інформаційно-комунікаційних технологій, нагальної потреби адекватно відобразити складність і динамічність освітнього процесу, показати ефективні інноваційні підходи його удосконалення.

Мета статті – обґрунтувати інтермедіальну модель навчання як інноваційний тип організації освітнього процесу.

Методи дослідження: аналіз і синтез теоретичних положень, аналіз сучасних тенденцій в освіті, інноваційних технологій навчання; спостереження типів взаємодії учасників освітнього процесу; порівняння традиційних і новітніх моделей навчання; моделювання інтермедіальної інноваційної моделі навчання; узагальнення результатів дослідження.

Результати дослідження. Визначено, що в сучасному освітньому просторі переважно функціонують три моделі навчання: пасивна (репродуктивна), активна (продуктивна) та інтерактивна (комунікативна). Констатовано, що для забезпечення ефективного навчання в умовах динамічного розвитку медіакультури цих моделей недостатньо. Запропоновано нову – інтермедіальну модель, яка враховує потреби сучасного здобувача освіти, сприяє формуванню його критичного мислення, навичок креативності, комунікативності, колаборації та емоційного інтелекту. Інтермедіальна модель передбачає системне поєднання методів навчання із застосуванням мультимедійних, імерсивних технологій, є інноваційним педагогічним конструктом, спрямованим на формування цілісного освітнього середовища, здатного стимулювати розвиток когнітивних, комунікативних і креативних компетентностей учасників освітнього процесу. Запропоновано новий тип педагогічної взаємодії – «суб'єкт – медіасуб'єкт – суб'єкт», в якому медіа постає не лише інструментом, а повноцінним учасником освітнього процесу, що ініціює нові форми пізнання, інтерпретації та творчої рефлексії. Визначено дефініцію поняття «інтермедіальна модель навчання». Представлено шляхи реалізації інтермедіальної моделі навчання у ЗВО з опорою на експерієнційний потенціал особистості, яка розвивається в нових економічних умовах. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методичних рекомендацій для впровадження інноваційної моделі в різних освітніх середовищах.

Ключові слова: освітній простір, пасивна, активна, інтерактивна моделі навчання, інтермедіальна модель, медіакультура, медіаосвіта, медіасуб'єкт, медіаресурси, експерієнційний потенціал, економіка вражень, інтегративний підхід, міждисциплінарний дискурс.

HRYHORII TERESHCHUK
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Corresponding Member of the
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksym Kryvonos Str., Ternopil

NATALIYA LUPAK
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksym Kryvonos Str., Ternopil

INTERMEDIAL MODEL OF LEARNING: NEW HORIZONS OF EDUCATIONAL INNOVATION

Relevance. *Traditional and widely used models of organizing the educational process are predominantly based on linear and one-dimensional approaches to knowledge acquisition. Even the integration of interactive technologies into such models cannot fully ensure the effectiveness of learning in the digital age, which is characterized by multimedia, multimodality, and the hyper-intensity of information flows. In this context, there arises a need to improve learning models by considering the rapid development and application of information and communication technologies, as well as the urgent necessity to adequately reflect the complexity and dynamism of the educational process and demonstrate practical innovative approaches to its enhancement.*

The objective of the article is the substantiation of the intermedial learning model as an innovative type of organizing the educational process.

The methodology of the investigation is based upon the use of the methods of analysis and synthesis of theoretical principles, examination of current trends in education and innovative learning technologies; observation of interaction types among participants in the educational process; comparison of traditional and modern learning models; development of the intermedial innovative learning model; and generalization of the research findings.

The findings of the research. *The study identified three main learning models that are predominantly applied in the modern educational area: the passive (reproductive), the active (productive), and the interactive (communicative) models. It was established that these models are insufficient to ensure effective learning in the context of the dynamic development of media culture. A new intermedial model has been proposed, one that takes into account the needs of the contemporary learner and promotes the development of critical thinking, creativity, communication, collaboration, and emotional intelligence. The intermedia model involves the systematic combination of teaching methods with the use of multimedia and immersive technologies. It is an innovative pedagogical framework aimed at creating a holistic educational environment capable of stimulating the development of cognitive, communicative, and creative competencies in participants in the educational process. A new type of pedagogical interaction is proposed – “subject – media subject – subject” in which the media is a tool and a full-fledged participant in the educational process, initiating new forms of cognition, interpretation, and creative reflection. The definition of the “intermedial model of learning” is determined. Ways of implementing the intermedial learning model in higher education institutions are presented, based on the experiential potential of the individual, which develops in new economic conditions. Prospects for further research are related to the development of methodological recommendations for implementing an innovative model in various educational environments.*

Key words: *educational space, passive, active, interactive learning models, intermedial model, media culture, media education, media subject, media resources, experiential potential, experience economy, integrative approach, interdisciplinary discourse.*

У контексті сучасних трансформацій освітнього простору, зумовлених інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, виникає нагальна потреба у формуванні та впровадженні нових моделей навчання, здатних адекватно відобразити складність і динамічність освітнього процесу. Традиційні парадигми, що базуються переважно на лінійних та одновимірних підходах до засвоєння знань (пасивне чи активне навчання), та навіть інтерактивна, з постійною взаємодією його учасників, не можуть повною мірою забезпечити ефективність освітньої діяльності в цифрову епоху, яка характеризується мультимедійністю, мультимодальністю й гіперінтенсивністю інформаційних потоків.

Криза освітніх систем у період пандемії COVID-19 та складні виклики воєнного часу виявили гостру необхідність інтеграції змішаних форм і форматів навчання, які поєднують офлайн- і онлайн-компоненти, підтверджуючи актуальність подальшого розвитку та наукового осмислення сучасної моделі навчання. З огляду на глобалізаційні процеси, медіазалежність сучасного суспільства і швидкість оновлення знань перспективним інструментом підвищення доступності та ефективності освітніх практик, на нашу думку, постає інтермедіальна модель навчання, що базується на концептуальній основі міжмедійного, між-

дисциплінарного та трансформаційного підходів. Така модель органічно поєднує елементи активної та інтерактивної моделей, проте виходить за їхні межі, оскільки не лише спонукає здобувачів освіти до конструктивного діалогу чи інтелектуально-творчої діяльності, а й формує у них здатність трансформувати власний досвід через медіа. Стрімке розгортання медійного простору, в якому перебуває сучасна людина, мимоволі «втягуючись» у події віртуальної реальності, є важливим аспектом розв'язання проблеми розвитку освіти, тому вважаємо, що теоретичне осмислення і практичне застосування пропонованої моделі є важливою складовою частиною розвитку сучасної педагогіки, спрямованої на формування нової освітньої парадигми, що відповідає викликам і потребам медіатизованого XXI століття.

Проблема обґрунтування сучасних моделей навчання є предметом пильної уваги українських та зарубіжних учених. Значний внесок у розроблення теоретичних основ навчання, зокрема моделювання освітніх систем, зробили С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Т. Левченко, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Н. Сидорчук, С. Яценко та ін.; інновації в освіті актуалізували Р. Гах, В. Ніколенко, О. Шкатула та ін., пропонуючи ефективні підходи до навчання, що поєднують цифрові технології, адаптивні освітні платформи та методи активного навчання. Зокрема Є. Гайович, О. Гуменний, Г. Захарова, Ю. Силенко, Т. Цегельник окреслюють перспективи застосування цифрових технологій в освітньому середовищі ЗВО; методику використання сервісу штучного інтелекту для професійного розвитку розробляють М. Мар'єнко, В. Немерцалов, О. Папач та ін.; впровадженням штучного інтелекту для моделювання освітніх траєкторій у вищій школі займаються О. Матвійчук, В. Михайленко, Н. Сафонова, Н. Хайдарі та ін.; ефективність змішаного, гібридного навчання обґрунтовують М. Лемик, Н. Марченко, Н. Надточій, Т. Пахомова, О. Субіна, Г. Ткачук та ін., переваги, виклики і перспективи іммерсивних технологій та технологій віртуальної (VR) і доповненої (AR) реальності, зокрема взаємодію віртуальних об'єктів у реальному освітньому середовищі, використання мобільних додатків досліджують Т. Крамаренко, М. Самойленко, А. Прус та ін. У міжнародному контексті значущими є праці Н. Больца, Ф. Рогоу, С. Шейбе з основ медіаграмотності, Р. Майєра (когнітивна теорія мультимедійного навчання), Г. Гарднера (теорія множинного інтелекту), Д. Гоулмана (теорія емоційного інтелекту), Д. Канемана (механізми інтуїтивного та раціонального мислення), Л. Млодінова (теорія пластичного мислення), Дж. Пайна, Г. Гілмора (концепція економіки вражень), Д. Колба (методика «experiential learning» (експерієнційного навчання)). Вищезазначені наукові розвідки слугують основою для формування інноваційних педагогічних підходів до конструювання новітньої моделі навчання з урахуванням особливостей медіакультури, динаміки соціокультурного середовища, специфіки освітнього процесу в умовах цифрової доби, можливостей і перспектив особистісних трансформацій здобувачів освіти. Вчені, які займаються вивченням функціонування людського розуму, зважаючи на вроджену цікавість людей до всього нового, незвичного, додають до нашої розвідки корисний матеріал. Так, Л. Млодінов узагальнив величезний науковий доробок, що стосується механізмів мислення, і розкрив зміст поняття «гнучке мислення» в епоху змін. Автор наводить чимало прикладів блискучої результативності цього типу мислення, пропонує практичні вправи для його вдосконалення [8]. Потреба наукового пошуку сучасної моделі навчання, яка сприятиме формуванню нової якості знань, зумовила визначити мету, об'єкт, предмет і завдання наукового дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні інтермедіальної моделі навчання як інноваційної. *Об'єктом* дослідження постає сучасний медіатизований освітній процес, *предметом* – інтермедіальна модель навчання як інноваційний конструкт, що забезпечує синестезійне занурення в знання. Основні завдання статті сформульовано таким чином: обґрунтувати інтермедіальну модель навчання як інноваційну; здійснити компаративний аналіз моделей навчання (пасивна, активна, інтерактивна, інтермедіальна); визначити структурні компоненти інтермедіальної моделі навчання; окреслити новий підхід до побудови освітнього процесу в умовах розгортання «економіки вражень»; увиразнити роль експерієнційного навчання у трансформації особистості на основі індивідуального пережитого досвіду.

У статті використано системний підхід до аналізу сучасних тенденцій в освіті, аналітичний метод для дослідження інноваційних технологій та їх інтеграції в освітній процес, компаративний аналіз для порівняння традиційних і новітніх моделей навчання; метод моделювання для розроблення концептуальних основ інноваційної моделі навчання.

Сучасна епоха стрімкої цифровізації та глобальної медіатизації формує нову картину світу, в якій традиційні підходи до пізнання, навчання й комунікації поступово втрачають ефективність. У динамічному, медійному середовищі зростає потреба в оновленні теоретико-методологічних засад, здатних пояснити складні, нелінійні процеси взаємодії людини, інформації й технологій. Актуальною є наукова

думка про те, що: «для розуміння нового світу, нового Універсуму, для ефективної діяльності в ньому необхідно розширити простір знання новими уявленнями, поняттями й інструментами, аналогів яких не можна знайти в існуючому знанні...» [14, с. 144]. Безперечно, освіта й моделі навчання потребують переосмислення – як у змістовому, так і у формально-організаційному аспектах – з огляду на виклики медіареальності та парадигмальні зрушення в способах продукування й засвоєння знання.

Педагогічна наука перебуває в постійному пошуку ефективних моделей навчання, які здатні задовольнити потреби здобувача освіти. Нині освітній процес потребує нових підходів, які дозволяють поєднувати різні види діяльності, знакові системи, форми засвоєння і репрезентації знань, види комунікації. «Сучасна освіта як засіб освоєння світу повинна забезпечити поєднання різних способів його сприйняття і тим самим збільшити творчий потенціал людини для вільних і осмислених дій, цілісного, відкритого пізнання дійсності» [14, с. 81]. У цьому контексті виникає потреба в моделі, що ґрунтується на міжмедійності як педагогічному принципі. Її основою є системне поєднання вербального, невербального, візуального, аудіального, цифрового та кінетичного медіаресурсів в єдиному навчальному просторі з метою формування інноваційного, проактивного, критичного, гнучкого, асоціативного та креативного мислення. Пропонуємо розглянути інтермедіальну модель навчання, яка базується на міждисциплінарному (поєднання педагогіки, психології, соціології, медіазнавства), когнітивно-медіакommunikativному (спрямованого на розвиток когнітивних структур через медіа), інтегративно-трансформаційному (навчання як творче переосмислення змісту через медіаформи), компетентнісному (формування медіакомпетентностей, критичного мислення, креативності) підходах.

Інтермедіальна модель навчання, що передбачає системне поєднання пасивних, активних та інтерактивних методів із застосуванням мультимедійних й іммерсивних технологій, є інноваційним педагогічним підходом, що спрямований на формування цілісного освітнього середовища, здатного стимулювати розвиток когнітивних, комунікативних і креативних компетентностей учасників освітнього процесу. Ця модель забезпечує гнучкість, адаптивність і персоналізацію навчання, що є ключовими чинниками підвищення якості сучасної освіти. Інтермедіальна модель навчання дозволяє перетворити процес навчання на подію культурного, естетичного, екзистенційного характеру, в якій здобувач не лише «споживає» знання, а «проживає» їх, творить власну смислову картину світу. Такий підхід є відповіддю на виклики новітньої економіки вражень, що формує особливу освітню етику – етику залучення, діалогу і трансформації.

Концепцію «економіки вражень» як нову оптику для аналізу сучасних ринкових процесів запропонували Б. Дж. Пайн і Г. Гілмор, описуючи чотири основні етапи розвитку економіки: аграрної (основна цінність – сировина), індустріальної (цінність – товари), сервісної (цінність – послуги) та економіки вражень (цінність – досвід). У контексті новітньої економіки вражень дедалі очевиднішою стає тенденція комерціалізації емоційного досвіду. Сучасні економіки створюють додану вартість не лише через товар чи послугу, а насамперед через емоційний досвід, який їх супроводжує. Саме тому дедалі частіше звучить думка, що найбільші гроші у світі заробляються на продажі емоцій (Л. Дідковська). Автори вважають вищу освіту сприятливою платформою для перетворення через залучення, індивідуалізацію, подієвість, емоційну трансформацію; вони передбачають, що зміни відбудуться в тому випадку, коли педагог виявиться ініціатором перетворень, супроводжуючи шукача на шляху змін [9, с. 357]. А перетворення – це не що інше, як «вдало інвестований час» [9, с. 21]. Констатуємо, що інтермедіальна модель навчання розроблена як відповідь на зміну запитів сучасного здобувача освіти, органічно втілюючи ключові положення економіки вражень. У такій парадигмі цінність освіти визначається не лише якістю знань, а передусім глибиною, емоційністю та унікальністю навчального досвіду. Формування емоційного інтелекту як освітньої мети супроводжується важливою думкою про те, що враження не відволікають від знання, а поглиблюють його засвоєння.

Нині в гуманітарних, освітніх, економічних і соціальних науках для позначення накопиченого досвіду, що має високу суб'єктивну цінність, усе частіше використовується поняття «експерієнційний капітал». Це новітнє міждисциплінарне поняття з вказівкою на здатність особистості до саморефлексії, творчості, адаптації; можливість перетворення набутого досвіду в практичну компетентність або ресурс розвитку. Модель експерієнційного навчання обґрунтував Д. Колб, беручи за основу те, що це навчання відбувається через досвід практичної діяльності, й описав циклічний процес навчання в чотири етапи: конкретний досвід, рефлексивне спостереження, абстрактна концептуалізація та активне експериментування. Вчений стверджує, що знання створюється через трансформацію досвіду, поєднуючи сприйняття та роздуми, що дозволяє здобувачам освіти активно взаємодіяти з навчальним матеріалом [18].

Наші спостереження і порівняльний аналіз типів взаємодії учасників освітнього процесу в класичних та інноваційних моделях дозволили виокремити таке: очевидно, що в пасивній моделі пріоритетним виявляється *суб'єкт-об'єктне* навчання (педагог як джерело знань, здобувач – пасивний реципієнт); активна та інтерактивна моделі презентують *суб'єкт-суб'єктне* навчання, де обидві сторони є активними учасниками освітнього процесу; інтермедіальна модель навчання, яка актуалізує якісно новий тип взаємодії, передбачає *суб'єкт – медіа(суб'єкт) – суб'єкту* взаємодію в контексті культурно-смыслового поля. Можна стверджувати, що медіа постають не лише посередниками між суб'єктами взаємодії, а й самі стають активними носіями значень, символів, естетичних і емоційних структур, що формують, трансформують і навіть зворотно впливають на обох учасників освітнього процесу. За такої моделі повноцінним учасником освітнього процесу може бути й медіатизоване середовище (наприклад, у випадку застосування технологій віртуальної чи доповненої реальності). І це не тільки статичне середовище, а динамічний медіасуб'єкт – активна смыслова одиниця, яка впливає на процеси пізнання та інтерпретації. Окреслений тип взаємодії потребує уточнення: **суб'єкт** (здобувач освіти) не тільки отримує знання, а й конструює смисли через взаємодію з медіа; **медіасуб'єкт**: образ, текст, звук, відео, гібридний контент постає як «жива структура», що містить власну логіку, ритм, символіку та здатне впливати на когніцію та емоції; **суб'єкт** (педагог) не диктує зміст, а створює умови для рефлексії, аналізу й інтерпретації, тобто сам стає співавтором медіавзаємодії. Як результат – виникає тріада: особистість – медіа – особистість, де навчання набуває ознак медіатизованої події, що породжує нові смисли.

Для системного розуміння особливостей сучасних освітніх підходів доцільним є порівняння основних моделей навчання, які функціонують в освітньому середовищі. Схематично це виглядає так:

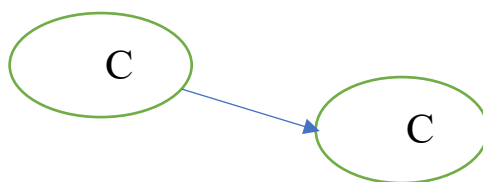

Рис. 1. Пасивна модель навчання

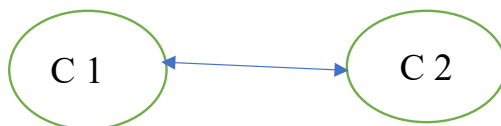

Рис. 2. Активна модель навчання

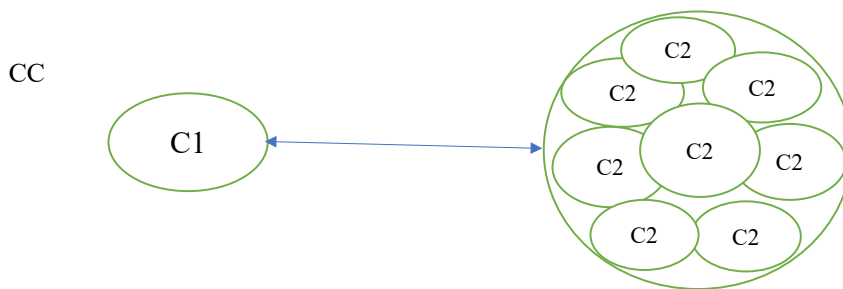

Рис. 3. Інтерактивна модель навчання

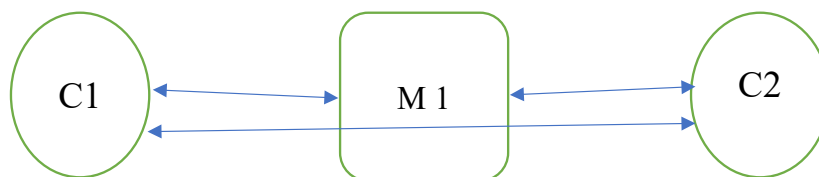

Рис. 4. Інтермедіальна модель навчання (лінійна схема)

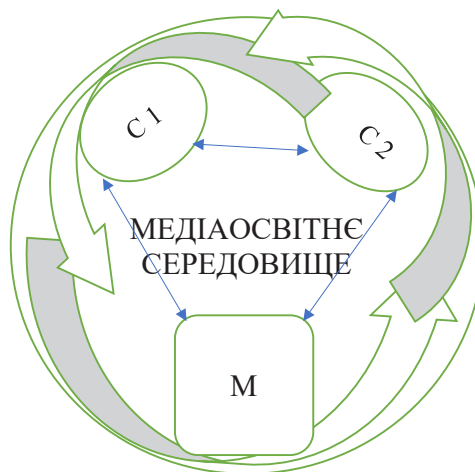

Рис. 5. Інтермедіальна модель навчання (циклічна схема)

C1 – Суб’єкт навчання (педагог: вчитель, викладач, тренер – створюють чи модифікують навчальний контент).

C2 – Суб’єкт навчання (здобувач освіти: учень, студент, активний користувач, творець освітніх медіа (блоги, подкасти, мультимедійні проєкти, сторіз, презентації)).

М – Медіасуб’єкт – медіаконтент, цифрові платформи та сервіси (Miro – спільна візуалізація ідей; Padlet – колективне створення контенту; Canva – дизайн презентацій, проєктів; Google Docs – спільна розробка текстів; VR/AR середовища – інтерактивні творчі простори тощо), інтелектуальний агент (ШІ); середовище для колаборації (не пасивний канал, а активна платформа).

C1 ↔ C2 – спільне генерування ідей, обмін ролями.

C1 ↔ М – педагог адаптує та налаштовує медіасуб’єкт під процес співтворення.

C2 ↔ М – здобувач освіти не лише споживає контент, а й створює його через медіа.

Ураховуємо досвід фахівців щодо визначення критеріїв для загальної характеристики, зокрема беремо до уваги визначені С. Василенко основні елементи освітньої моделі: мета, зміст, суб’єкти і об’єкти навчання, освітнє середовище, результат, тобто сформовані вміння й навички тощо [2, с. 10]. У таблиці нижче представлені характеристики пасивної, активної, інтерактивної та інтермедіальної моделей за основними критеріями, що дозволяє виявити їхні сильні сторони, відмінності та потенціал застосування в освітньому процесі.

У таблиці чітко простежується еволюція моделей навчання: від репродуктивної передачі знань до глибоко інтегрованої медіаплатформенної взаємодії, де інтермедіальна модель постає як комплексна система, здатна не лише навчати, а й формувати нові когнітивні та культурні механізми мислення. Медіа виявляється простором взаємодії, формується медіаосвітнє середовище, в якому простежується *мережевий характер навчання* (знання створюються в дії/співдії); *гнучкість ролей* (педагог не «вчить», а веде процес, є дизайнером навчання); *спільна відповідальність* за результат. Акцентуємо на тому, що поняття «медіа» тлумачиться в широкому комунікативному контексті, комплексно: як канал комунікації (технічна характеристика), як змістове повідомлення (інформація), як знакова форма висловлювання (вербальний чи невербальний код), як спосіб самовираження людини (медіація), як комунікативне середовище (площина рецепції смислів). З огляду на це модель взаємодії схематично виглядає так: C1 – М – C2, де C1, наприклад, здобувач освіти – активний тлумач, інтерпретатор, творець; М – це медіасуб’єкт (текст, образ, звук, відео, цифровий симулякр, який має семіотичну й емоційну природу, тощо); C2 – педагог, який виконує роль фасилітатора, модератора та ін. Ролі C1, М та C2 можуть змінюватися, позаяк інтермедіальна модель навчання вирізняється високим рівнем комунікативної та когнітивної інтеграції, що передбачає взаємодію різних суб’єктів освітнього процесу через медіа як посередницький інструмент. Зазначена схема не є статичною, вона динамічна та відкрита до варіативності. У межах інтермедіального освітнього простору можливе ротаційне переміщення ролей між суб’єктами, зумовлене специфікою навчального завдання, рівнем автономії, креативності та рефлексивності здобувачів. Зокрема, в умовах проєктного, проблемно-орієнтованого або творчого навчання здобувач освіти (C1) може виступати активним медіасуб’єктом (М), створюючи або інтерпретуючи мультимодальні

конструкти (текстові, візуальні, аудіальні тощо). Водночас педагог (С2) у такому випадку переходить до ролі реципієнта, забезпечуючи підтримку, але не визначаючи зміст монологічно. У зворотному напрямку педагог (С2) також може виконувати функцію медіасуб'єкта, коли створює мультимедійні навчальні ресурси або забезпечує інтермедіальне опосередкування навчального матеріалу з метою підвищення його наочності, емоційного залучення та міждисциплінарної глибини. Така гнучкість у розподілі ролей відповідає сучасній концептуальній парадигмі освіти з окресленими підходами: синергетичному, особистісно орієнтованому, конструктивістському, інтерактивному, де пріоритет надається активному залученню суб'єктів навчання до спільного створення знання. Слушною є думка Т. Левченко про те, що «плідна творча взаємодія суб'єктів у процесі навчання створює синергетичну комунікацію, завдяки якій результат спільної дії та її складових чинників перевершує результати дій, що здійснюються кожним із суб'єктів окремо...» [6, с. 33].

Таким чином, інтермедіальна модель навчання не лише забезпечує міжмедійний трансфер інформації, а й формує умови для динамічної суб'єктної взаємодії, що сприяє розвитку критичного мислення, креативності, комунікативної компетентності. Такий підхід дозволяє розглядати медіа не просто як технічний інструмент, а як середовище взаємодії, спільного творення смислів і самовираження,

Таблиця 1

Порівняльна таблиця моделей навчання

Назва моделі Критерій	Пасивна	Активна	Інтерактивна	Інтермедіальна
Мета навчання	Засвоєння знань, формування уявлень	Розвиток умінь застосовувати знання, самостійно мислити	Формування навичок співпраці, критичного мислення, самовираження	Розвиток гнучкого мислення, формування комунікативної компетентності, медіаграмотності, навичок колаборації
Зміст навчання	Переважно фактичний матеріал, інформація для запам'ятовування	Теоретичні знання в поєднанні з практичними завданнями	Проблемно орієнтований, побудований на взаємодії та обговоренні	Мультимодальний: текст, звук, відео, образ, цифрові симуляції, мультимедійне інтерактивне середовище
Основні принципи	Авторитарність, ієрархічність, моноінформаційність	Діяльнісний підхід, самостійність, мотивація	Взаємодія, співпраця, відкритість	Інтеграція медіа, креолізація, інтерсенсорність, медіакомунікація, трансформаційність, експериментальність
Роль здобувача освіти	Пасивний слухач, спостерігач, реципієнт інформації	Активний учасник, виконавець, розповідач, дослідник	Учасник комунікації, співавтор освітнього процесу, наратор	Медіасуб'єкт: автор і творець медіаконтенту, інтерпретатор, мультисенсорний аналітик
Роль педагога	Джерело знань, контролер, інструктор	Фасилітатор, організатор діяльності	Модератор, координатор взаємодії	Медіасуб'єкт: медіатор, куратор медіаосвітнього середовища, консультант у сфері міжмедійної комунікації
Навчальний контент	Лекції, підручники, конспекти	Завдання, вправи, проекти	Дискусії, рольові ігри, групові форми роботи	Мультимедійні ресурси, цифрові наративи, (імерсивні уроки), інтермедійні завдання, художні й культурні артефакти
Результати навчальної діяльності	Засвоєння фактів і теоретичного матеріалу; механічне запам'ятовування інформації. Формування репродуктивного мислення (здатність відтворювати інформацію). Мінімальний рівень критичного мислення чи аналітики	Розуміння й застосування знань на практиці. Критичне мислення, аналіз, порівняння, синтез. Навички вирішення проблем. Зростання самостійності та мотивації до навчання	Комунікативні навички та робота в команді. Емпатія, розуміння альтернативних точок зору. Формування цінностей, фахових, соціальних компетентностей. Мотивація до співпраці. Більш глибоке і стійке засвоєння знань через обговорення і співпрацю	Мультисенсорне сприйняття інформації. Розвиток пластичного мислення. Вміння інтегрувати різні види інформації (створення мультимодальної події). Емоційна залученість у процес навчання. Розвиток візуальної та цифрової грамотності. Створення медіатекстів, перформансів, цифрових експозицій. Непередбачуваність результату (у фокусі не знання як даність, а новий смисл як подія)

Розроблено авторами дослідження.

що безпосередньо входить у комунікацію, набуваючи ознак «третьої сторони», яка має символічну, емоційну, культурну вагу. Важливо, що медіасуб'єкт активізує культурний досвід здобувача освіти – у фокусі не знання як даність, а *новий смисл* як подія. Аналіз численних наукових праць та власні міркування щодо актуальності глибинних інтеграційних процесів у гуманітарній сфері, зокрема в освіті, дає можливість трактувати предмет нашого дослідження таким чином: *інтермедіальна модель навчання – це інноваційна дидактична система, що базується на інтеграції різних знакових, комунікативних і медійних засобів (візуальних, аудіальних, тілесно-кінетичних, цифрових) з метою створення цілісного естетично та емоційно насиченого освітнього досвіду, який забезпечує глибоке залучення здобувача, формування критичного мислення, креативності та рефлексії*.

Реалізація освітніх програм у контексті новітньої моделі здійснюється з урахуванням сучасних розробок провідних медіазнавців-гуманітаріїв, фахівців технічної сфери, соціологів, психологів, екологів та ін. Актуальною і перспективною, вартої нашої уваги є Програма СЕН «Зерна», розроблена Лабораторією з екологічних підходів до соціально-емоційного навчання Гарвардської вищої школи освіти. Реалізація Програми відбувається в межах Меморандуму про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та The LEGO Foundation. Автори Програми визначають пріоритетними вміння виражати, розпізнавати й розуміти емоції людини, ефективно співпрацювати з іншими, долати дистрес, формувати навички життєстійкості; розкриваючи секрети успіху, вказують на необхідність дотримуватися таких правил у комунікації: пояснювати і демонструвати способи взаємодії, спільно розробляти правила спілкування, заохочувати здобувачів освіти до використання певних соціальних чи емоційних навичок, ураховувати необхідність індивідуальної підтримки в навчанні, розробляти алгоритми визначеної активності, планувати рефлексію [12, с. 13–14].

Рекомендації професора Берлінського технічного університету Н. Больца щодо загальних підходів до медіатехнологій привернули нашу увагу під час розв'язання стратегічних питань освіти, зокрема підготовки педагогічних кадрів нової генерації, які би виконували роль модератора і медіатора. Науковець слушно зазначає, що «у нас проблема не інформації, а проблема орієнтації. Те, що нам потрібно, – це повсякденний Ноїв ковчег у потоці сенсів, адже сама інформація не допоможе нам впоратися з проблемами. Її спочатку треба відфільтрувати, конфігурувати і структурувати. Для того щоб зробити інформацію розумнішою, нам потрібні дизайнери знань...» [1, с. 44]. В умовах трансформації інформаційного простору та зростання впливу медіа на формування світогляду, ідентичності й пізнавальної діяльності особистості сучасна освіта потребує саме таких фахівців-дизайнерів, здатних не лише транслювати знання, але й естетично («зі смаком») проєктувати навчальні середовища, адаптовані до викликів медіакультури. Такий педагог виконуватиме функцію дизайнера освітнього процесу, який інтегруватиме мультимедійні засоби, цифрові платформи та інструменти критичного оброблення інформації з огляду на культурний і комунікативний контекст. Це зумовлює необхідність оновлення педагогічної парадигми, в центрі якої – суб'єктність особистості, зокрема її емоційний спектр, діалогічність взаємодії з урахуванням дефіциту часу та уваги, розвиток навичок медіаграмотності й медіарефлексії [16], а також культурна інтерпретація досвіду через емоційно-ціннісне переживання знання.

Отже, сучасна освіта, яка розвивається на перетині технологічних, культурних і соціальних трансформацій, окрім оновлення форм, гостро потребує переосмислення самої природи навчання як досвіду, що змінює особистість. У такому контексті інтермедіальна модель навчання постає не як чергова методична інновація, а як концептуальний зсув у педагогічному мисленні – від інформаційної парадигми до експерієнційної, де знання набувають цінності лише через особистісне проживання, емоційний резонанс і креативну взаємодію. Якщо в традиційних моделях навчання знання часто залишаються інертними, бо не пережиті, беземоційно набуті, то в інтермедіальній – здобувач занурюється у зміст через подію (перформанс, театралізацію, візуалізацію, інсталяцію тощо). Це викликає емоційний та сенсорний відгук, який перетворює знання на досвід. Останній закріплюється через рефлексію, осмислення і творчість. Таким чином, пріоритети в навчанні змінюються: від багатоканальної трансляції інформації та її активного обговорення (медіа як засіб передачі інформації) – до накопичення експерієнційного капіталу особистості (медіа як суб'єкт комунікації), що залишає глибокий слід у пам'яті, мисленні, поведінці. Експерієнційний капітал трактується як особистісно опрацьований досвід переживання знань, подій, образів, смислів, емоцій, що накопичується в результаті участі в освітніх подіях, набуваючи значення ресурсу для подальшого навчання й саморозвитку. На інноваційному освітньому горизонті інтермедіальна модель навчання висвічує особливий тип педагогічної взаємодії: «Суб'єкт – Медіасуб'єкт – Суб'єкт», коли медіа виступає не тільки інструментом, а повноцінним учасником освітнього процесу, що ініціює нові форми пізнання, інтерпретації та творчої рефлексії.

Подальші дослідження мають зосереджуватись на практичному втіленні інтермедіальної моделі навчання в освітній процес закладів освіти, а саме: розробленні методик, завдань, проєктів, перформансів, які ґрунтуються на поєднанні різних медіа (текст, зображення, звук, відео, цифрове мистецтво тощо) та різних комунікативних практик міждисциплінарного характеру в єдиному освітньому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болъц Н. Абетка медіа / пер. з нім. В. Климченка ; за заг. ред. В. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2015. 177 с.
2. Василенко С.Л. Інноваційні моделі навчання майбутнього вчителя в сучасній освіті. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 03. Фізика і математика у вищій і середній школі*. Київ, 2017. Вип. 19. С. 10–15.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2018. 512 с.
4. Гуменний О.Д. Інноваційна модель освітньої парадигми для професійної підготовки. *Педагогічні науки*. 2024. № 158. С. 13–25. <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-158.2024.02>.
5. Корнєва З.М. Експерієнційне навчання студентів немовних спеціальностей англійської мови професійного спрямування на I курсі ВНЗ немовного профілю. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2012. № 5. С. 102–106. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/14102> (дата звернення: 26.08.2025).
6. Левченко Т.І. Концептуальна парадигма розвитку вищої освіти : монографія. Вінниця : Нова книга, 2017. 344 с.
7. Лупак Н.М. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. 452 с.
8. Млодінов Л. Гнучкість. Пластичне мислення в епоху змін / пер. з англ. М. Гоцацюка. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2019. 272 с.
9. Пайн Дж., Гілмор Г. Економіка вражень: битва за час, увагу та гроші клієнта / пер. з англ. А. Цвіри. Харків : Віват, 2021. 416 с.
10. Пахомова Т.О., Савчук Н.В., Акопян Г.М. Впровадження змішаного навчання (Blended Learning) у закладах вищої освіти. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 6 (40). С. 326–336. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-326-336](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-326-336).
11. Пекар В.О. Різнобарвний менеджмент: Еволюція мислення, лідерства та керування. 2-ге вид. доп. Харків : Фоліо, 2022. 191 с.
12. Програма СЕН «Зерна»: методичний посібник / The LEGO Foundation, Harvard University, The Ecological Approaches to Social Emotional Learning (EASEL) Laboratory. Запоріжжя : СТАТУС, 2025. 168 с.
13. Савчин М. Здатності особистості : монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 288 с.
14. Синергетика і освіта : монографія / за ред. В.Г. Кремня. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 348 с.
15. Шкатула О.П., Ніколенко В.М., Гах Р.В. Інтеграція інноваційних методів навчання для розвитку професійних компетенцій здобувачів вищої освіти. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. Вип. № 15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14916059>.
16. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : підручник для вчителя / перекл. з англ. С. Дьома ; за заг. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. 319 с.
17. Garrison D. R., Vaughan N. D. *Blended learning in higher education: Framework, principles, and guidelines*. Jossey-Bass. 2013. 280 p.
18. Kolb D. *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall, 1984. 248 p.
19. Mayer R. E. *Multimedia learning* (2nd ed.). Cambridge University Press. 2009. 384 p.

REFERENCES

1. Bolts, N. (2015). Abetka media [Media a alphabet]. / Za zah. red. V. Ivanova; per. z nim. V. Klymchenka. Kyiv: Akademiia ukrainskoi presy, Tsentrvilnoi presy, 177 p. [in Ukrainian].
2. Vasylenko, S.L. (2017). Innovatsiini modeli navchannia maibutnoho vchytelia v suchasniy osviti. [Innovative models of training future teachers in modern education]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriya 03. Fyzyka i matematyka u vyshchii i serechnii shkoli*. Kyiv, Vyp. 19, 10–15 [in Ukrainian].
3. Goulman, D. (2018). Emotsiinyi intelekt [Emotional intelligence] / Per. z anhl. S.-L. Humetskoi. Kharkiv: Vivat. 512 p. [in Ukrainian].
4. Humennyi, O.D. Innovatsiina model osvitnoi paradyhmy dlia profesiinoi pidhotovky. [Innovative educational paradigm model for professional training]. <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-158.2024.02/> [in Ukrainian].
5. Kornieva, Z.M. (2012). Eksperientsiine navchannia studentiv nemovnykh spetsialnostei anhliiskoi movy profesiinoho spriamuvannia na I kursy VNZ nemovnoho profilu. [Experiential learning of students of non-linguistic majors of

- English with a professional orientation in the first year of a non-linguistic university] *Nauka i osvita: nauk.-prakt. Zhurnal*, 5, 102–106. Retrieved from: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/14102>. [in Ukrainian].
6. Levchenko, T.I. (2017). Kontseptualna paradyhma rozvytku vyshchoi osvity: monohrafiia. [Conceptual paradigm of higher education development] Vinnytsia : Nova knyha, 344 p. [in Ukrainian].
 7. Lupak, N.M. (2020). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv mystetstva: zasady intermedialnoi tekhnolohii; monohrafiia. [Formation of communicative competence of future art teachers: principles of intermedia technology]. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 452 p. [in Ukrainian].
 8. Mlodinov, L. (2019). Hnuchkist. Plastychne myslennia v epokhu zmin. [Flexibility. Plastic thinking in an era of change]. Per. z anhl. M. Hotsatsiuka. Kyiv: Vyd. hrupa KM-BUKS, 272 p. [in Ukrainian].
 9. Pain, Dzh., Gilmor, H. (2021). Ekonomika vrazhen: bytva za chas, uvahu ta hroshi kliienta. [The Experience Economy: The Battle for Customer Time, Attention, and Money]. Per. z anhl. A. Tsviry. Kharkiv : Vivat, 416 p. [in Ukrainian].
 10. Pakhomova, T.O., Savchuk, N.V., & Akopian, H.M. (2024). Vprovadzhennia zmishanoho navchannia (Blended Learning) u zakladakh vyshchoi osvity. [Implementation of Blended Learning in Higher Education Institutions] *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriia "Pedahohika"*, 6(40), 326–336. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-326-336](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-326-336) [in Ukrainian].
 11. Pekar, V.O. (2022). Riznobarvnyi menedzhment: Evoliutsiia myslennia, liderstva ta keruvannia. [Multi-colored management: The evolution of thinking, leadership, and management]. 2-he vyd. dop. Kharkiv : Folio, 191 p. [in Ukrainian].
 12. Prohrama SEN "Zerna": metodychnyi posibnyk / The LEGO Foundation, Harvard University, The Ecological Approaches to Social Emotional Learning (EASEL) Laboratory. Zaporizhzhia: STATUS, 2025, 168 p. [in Ukrainian].
 13. Savchyn, M. (2016). Zdatnosti osobystosti [Personality abilities]: monohrafiia. Kyiv: VTs "Akademiia". 288 p. [in Ukrainian].
 14. Synerhetyka i osvita (2014). [Synergetics and education]: monohrafiia / za red. V. H. Kremnia Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny. 348 p. [in Ukrainian].
 15. Shkatula, O.P., Nikolenko, V.M., & Hakh, R.V. (2025). Intehratsiia innovatsiinykh metodiv navchannia dlia rozvytku profesiinykh kompetentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity. [Integration of innovative teaching methods for the development of professional competencies of higher education students]. *Pedahohichna akademiia: naukovy zapysky*, Vyp. 15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14916059/> [in Ukrainian].
 16. Sheibe, S., & Rohou, F. (2014). Mediahramotnist: Pidruchnyk dlia vchytelia / perekl. z anhl. S. Doma; za zah. red. V. F. Ivanova, O. V. Volosheniuk. [Media Literacy: A Teacher's Manual]. Kyiv: Tsentrl vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy [in English].
 17. Kolb, D. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 248 p. [in English].
 18. Mayer, R.E. (2009). *Multimedia learning* (2nd ed.). Cambridge University Press. 384 p. [in English].
 19. Garrison, D.R., & Vaughan, N.D. (2013). *Blended learning in higher education: Framework, principles, and guidelines*. Jossey-Bass. 280 p. [in English].

Дата надходження статті: 30.09.2025

Дата прийняття статті: 28.10.2025

Опубліковано: 24.11.2025

